



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

9

ԱՌԱՋ»-Ի ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 67



Հ. Յ. Դաճնակցուքեան

1917 թիի ԱՊՐԻԼԻ 6—12-ի

ՌԱՅՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԵՆ

ՆՐԱ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Տպ. «Մամուլ», Լորիս-Մեյլիֆեան փ., № 22.

1917 թ.

18 87 JUN 10 1897



Handwritten text, possibly a name or title, mostly illegible due to fading.

18 87 JUN 10 1897

Handwritten text, possibly a name or title, mostly illegible due to fading.

Handwritten text, possibly a name or title, mostly illegible due to fading.



9 - Ch Q n

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1917 ԹԻՒ ԱՊՐԻ-
 ԼԻ 6---12.Ի ՌԱՅՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ
 ՆՐԱ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ռայոնական ժողովը բացւեց Թիֆլիսում 1917 թւի ապրիլի 6-ին և շարունակեց մինչև 12-ը: Ժողովին մասնակցում էին վճռողական ձայներով (գաւառներից և Թիֆլիսից) 54 հոգի, իսկ խորհրդակցական ձայնով քաղաքում գտնւած բոլոր կուսակցական մարմինների ներկայացուցիչները, արհեստակցական միութիւնների վարչութիւնները, ինչպէս նաև մի քանի ոչ կուսակցական մարմինների դաշնակցական ներկայացուցիչները և առանձին հրաւիրւած ընկերներ:

ՄՈՍԵՆՏԻ ԲՆՈՐՈՇՈՒՄԸ

Ա. Ռուսաստանում

Վերլուծելով յեղափոխական վերջին ան-
ցուդարձը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուս-
յոնական ժողովը գալիս է այն հզօրակացու-
թեան, որ

1. Ռուսաստանի մեծ յեղափոխութիւնը
հետեանք է.

1. Այն խոշոր քաղաքական և սոցիալ-
տնտեսական պահանջների, որ 1905 թ. գո-
հացում չստացան:

2. Այն խելակորոյս քաղաքականութեան,
որ հին կառավարութիւնը վարեց յատկա-
պէս վերջին տասնամեակի ընթացքում:

3. Այն դուռ դինաստիական և դաւաճան
քաղաքականութեան, որ նկատեց այս մեծ
պատերազմի ընթացքում:

4. Իշխանութեան և ժողովրդական տնտե-
սութեան քայքայման:

5. Այն երկարամեայ յեղափոխական դաստիարակութեան, որ ստացել էր աշխատաւորութիւնը:

II. Յեղափոխութեան մասնակցեցին-

1. Զինւած գիւղացիութիւնը, որ նոյն է թէ զօրքը, մի զօրք, որ մեծ մորիլիզացիաների շնորհիւ՝ կորցնելով իր կաստայական բնոյթը՝ դարձել էր ժողովրդական բանակ և ապրում էր նոյն տրամադրութիւնները, ինչ որ ժողովրդի մեծամասնութիւնը:

2. Բանւորութիւնը, որ 1905 թւի շարժումներից ի վեր աւելի փորձառութիւն էր ձեռք բերել և պատերազմի սկզբից մասնակցելով երկրի պաշտպանութեան գործին՝ քաղաքական շատ կարևոր ազդակ էր դարձել:

3. Առաջադիմական և չափաւոր տարրերը, որ հասան այն վերջնական համոզման, թէ հին ուեթիմը լիովին անընդունակ է հասցնելու պատերազմը նպաստաւոր վախճանի:

III Հսկայական թռիչքը ցարիզմից մինչև առակավար հանրապետութիւն՝ պէտք է բացատրել.

1. Այն կատարեալ վարկաբեկումով, որին հասան միապետական գաղափարները վերջին շրջանում.

2. Այն յարաբերական թուլութեամբ, որ ունէին չափաւոր սահմանադրական տարրերը Ռուսաստանում և այն զօրութեամբ, որ ունէին սոցիալ-քաղաքական արմատական գաղափարները.

3. Եւրոպական երկիրների քաղաքական դանդաղ անցեալը ու փարձը չկրկնելու ցանկութեամբ:

4. Այն դասակարգային կապով և հոգեբանական մերձեցմամբ, որ ստեղծեց բանւորութեան ու զօրքի միջև:

IV. Զգտելով բնորոշել պետութեան քաղաքական կացութիւնը ներկայ մոմենտում՝ ռայոնական ժողովը նկատում է, որ ուժերի գերակշռութիւնն այսօր անցած է բանւորութեան և զօրքի ներկայացուցիչներին, որոնք գտնւում են առաւելապէս սոցիալիստական քան թէ բուրժուական կուսակցութեան ազդեցութեան տակ: Յառաջադիմական տարրերը ստիպւած են հե ի հե հետեւել աշխատաւորութեան վազքին: Չի կարելի ուրանալ այն վճռականութիւնը, որով լիբերալ (կադէտ և այլն) տարրերը, յանուն պատերազմի յաջողութեան, ընդառաջում են գերիշխող աշխատաւորութեան պահանջներին:

Չմոռանալով ամեն տեղ գոյութիւն ունեցող դասակարգային հակոտնեայ շահերը՝ պէտք է ասել, որ հասարակական խաւերի գործակցութիւնը ընդհանրապէս բաւարար է համերաշխութեան տեսակէտից:

Ներքին գծգոհութիւններն ու քննադատութիւնները գրեթէ հակամարտ գործողութիւններ յառաջ չեն բերում: Նկատելով բանւորական և զինւորական խորհուրդների ազդեցութիւնը պետական կեանքի ընթացքի վրայ՝ կարելի է ընդունել, որ կառավարութիւնը ներկայացնում է համարեա բոլոր հոսանքներն ու խաւերը և չնայած իր այլատարր կազմութեան՝ նա մինչև այժմ ընթացում է դեմոկրատիկ ճամբով: Պէտք է նկատել սակայն, որ բանւորական և զինւորական խորհուրդներին կից՝ անհրաժեշտ է կազմել գիւղացիական խորհուրդներ, որոնք իբրև աշխատաւորական ուժով ոյժի վիճակի են երկրի բախտի տնօրինութեան մէջ իրենց մասն ունենալու, որովհետև մեծ է գիւղացիութեան դերը Ռուսաստանի ապագայ սոցիալական յեղաշրջումների ժամանակ:

Գալով ամբողջ Ռուսաստանի կենտրոնական և գաւառական կառավարութեան վե-

րակազմութեանը և հաշի առնելով հասարակութեան անփորձութիւնը քաղաքական-վարչական գործերում՝ ուրախութեամբ պէտք է տրձանագրել ինքնագործութեան այն թափը, որ երևան հանեց հասարակութիւնը, թոյլ չտալով անիշխանութիւն՝ հին կառավարութեան և վարչութիւնների կործանման շրջանում։ Ազգերն ու դասակարգերը առանց մտանալու իրենց ուրոյն շահերը՝ ընդհանուր առմամբ ներշնչւած են այն գիտակցութեամբ, թէ ժողովրդի ազատութիւնը կարելի է ապահովել միմիայն միահամուռ գործակցութեամբ։ Քաղաքական կուսակցութիւնների փոխադարձ վերաբերումը համեմատած 1905 թւի շրջանի հետ՝ շատ աւելի միախառնական է, իսկ գործելակերպը շրջահայեաց։

Այս բոլորը նկատի առնելով՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ռայոնական ժողովը գտնում է, որ—

1) Մինչև Սահմանադիր ժողովը պէտք է ընթանալ նոյն ճամբով և պահպանել նոյն փոխադարձ վերաբերումն ու տրամադրութիւնները։

2) Պէտք է պահպանել այն զօրութիւնը, որ ձեռք է բերել բանւորական և զինւորա-

կան խորհուրդը, համանման կշիռ տալով
ապագայում կազմելիք գիւղացիական խոր-
հուրդներին և ջանալով հակադրութեան
մէջ չդնել նրանց թէ դէպի կենտրոնական
կառավարութիւնը և թէ դէպի երկրի յա-
ռաջագիմական տարրերը, որովհետև այդ
աշխատանքական կազմակերպութիւնների
վերացումով, ինչպէս և հակամարտութեամբ
կը վտանգւի ազատութիւնը և կստեղծւի
երկրում անիշխանութիւն:

3) Պէտք է շարունակել աջակցել Ժամա-
նակաւոր կառավարութեանը, քանի նրա
գործունէութիւնը համապատասխան կը լի-
նի դեմոկրատիայի շահերին *):

4) Պէտք է հրապարակ հանել երկրի թագ-
նըւած կենսական ուժերը վարչական նոր
կազմակերպութիւնը ապա՝ ովելու համար:

Բ. Անդրկովկասում

Քննելով իրերի դրութիւնը Անդրկովկա-
սում՝ ռայոնական ժողովը նկատում է, որ

*) Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ ռայ-
ոնական ժողովը տեղի է ունեցել 6—12
ապրիլի այսինքն մինչև կօալիցիօն մի-
նիստրութեան կազմելը, որի մէջ մտան նաև
սոցիալիստական կուսակցութիւնների ներ-
կայացուցիչները:

այդ այլատարր ու բռնակալ կառավարութեան
պրովոկացիոն գործունէութեան ասպարէզ
դարձած երկրում ևս ազատութեան օրերին
երևան եկաւ շատ աւելի համերաշխ և խելա-
ցի գործունէութիւն, քան կարելի էր սպասել:

Մի երկրում, ուր դասակարգային և դաս-
ային հակամարտութիւնները բարդանում
են ցեղամիջեան յարաբերութիւններով, չը
գտնուեց որևէ խոշոր հասարակական տարր,
որ թէկուզ ներքուստ՝ ամսոսար հին կար-
գերի անկումը: Ազատ, իրենց կամքին թող-
նուած ազգերը չգնացին փոխարքաների
պատրաստած ճամբով, այլ կարողացան հա-
մախմբել մի ընդհանուր գործի շուրջ և
ըմբռնել օրւայ հրամայականները: Չնայած
կուլտուրական խոշոր տարբերութիւններին,
չնայած դասակարգային և ազգային հարցե-
րի խառնակ դրութեան՝ հնարաւոր է ելել
առժամանակ ստեղծել մի կենսաձև (modus
vivendi) մինչև սահմանադիր ժողովը, որ
մեր երկրի համար ևս պիտի լուծի մի շարք
սոցիալական և ազգային հարցեր:

Մեկնելով այս միախառնական փաստելից
և մեր իրականութեան ուշալ պայմանների
ճշգրիտ ըմբռնումից՝ Հ. Յ. Դաշնակցու-
թեան ռայոնական ժողովը հրահանգում է

կուսակցութեան բոլոր մարմիններին և ընկերներին կատարեալ համերաշխութիւն պահպանել Կովկասում ցեղամիջեան յարաբերութիւնների ժամանակ և միջդասակարգային և ազգամիջեան խնդիրները լուծելիս միշտ աչքի առաջ ունենալ կուսակցութեան օրւայ լողունգները:

ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԴԷՊԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կովկասեան ռաջոնական ժողովը սրտի կսկիծով արձանագրում է այն փաստը, որ ազատագրւած ժողովուրդը ստիպւած է իր ազատութիւնը և ապագայ նորմալ զարգացումը ապահովելու համար հսկայական պայքար մղել ոչ միայն հին կարգերի մնացորդների, այլ և Եւրոպայի կենտրոնական պետութիւնների ահարկուղօրութեան դէմ.

1) Կասկածից դուրս է, որ անհաւասար պայմաններում հաշտութիւն կապելը ծանրապէս կը վնասի երիտասարդ Ռուսաստանին, կը խափանի նրա սոցիալ-տնտեսական զարգացումը և կը զրկէ մեր ռամկավար պետութիւնը ժողովրդի անհամար կարիքներին զոհացում տալու հնարաւորութիւ-

նից և այսպիսով կը վարկարեկէ նրան լայն
մասաների առաջ իր գոյութեան սկզբի
օրերից:

2) Կասկածից դուրս է նոյնպէս, որ գեր-
ման կայսրութեան յաղթութեան դէպքում
Ռուսաստանի քաղաքական կարգերը չեն կա-
րող արագութեամբ ընթանալ ուսմկավարաց-
ման այն ճամբով, որով գնում են այսօր
Յաղթական Գերմանիայի թէ արքայական
տունը, թէ պահպանողական հոգեբանու-
թեան տէր տիրող դասակարգերը չեն կա-
րող իրենց սահմանին կից մի մեծ ուսմկա-
վար հանրապետութիւն հանդուրժել և հնար
եղածին չափ ոյժ կը տան ուսս յետագէմ
տարրերին և տապալւած արքայական տան
վերականգնումի գործին, որի իրականա-
ցումը՝ կաշկանդելով Ռուսաստանի դարգա-
ցումը՝ կը հասցնի նրան նախկին կախեալ
վիճակին:

3) Ռուս գեմոկրատիայի առաջադրած
սոցիալ-տնտեսական մեծ ծրագրերը (օր.
հողային) նոյնպէս թշնամական վերաբե-
րում առաջ կը բերեն կենտրոնական միա-
պետութիւնների կողմից, որովհետև այդ
ուեֆորմները այնքան արմատական են, որ
ստանում են համաշխարհային բնոյթ և կու-

րող են մեծ սոցիալական շարժումներ ա-
ռաջ բերել եւրոպական մասսաների, յատ-
կապէս գիւղացիութեան մէջ. այդ պատճա-
ռով Գերմանիան և նրա դաշնակիցները
յադժեւում դէպքում կօգտուեն իրենց բուն
ութից՝ ուր և գեմոկրատիայի վերանորոգչա-
կան եռանդը զսպելու համար:

Այս ծանրակշիռ հանգամանքները նկատի
առնելով՝ ռա, ռնական ժողովը գտնում է,
թէ որեւէ հաշտութիւն Գերմանիայի և ա-
զատ Ռուսաստանի միջև վերջինիս համար
աննպաստ և անհաւասար պայմաններում
անընդունելի է գեմոկրատիայի տեսակէտից:

Եւ նկատելով, որ հաշտութեան նպաս-
տաւոր պայմաններ ստեղծել, ինչպէս և
ազատ և ռամկավար կարգերն ապահովել,
հնարաւոր է միմիայն ստւար, կարգապահ
և լաւ պարենաւորւած բանակներով՝ ռայո-
նական ժողովը կոչ է անում բոլոր գինւոր-
ներին կրկնապատիկ եռանդով կատարել
իրենց պարտքը, դասալիքներին — անմիջա-
պէս վերադառնալ իրենց զօրամասերը և
թիկունքի բոլոր գործօն ուժերին — աջակ-
ցել զօրքի պարենաւորման գործին:

Գալով հաշտութեան հիմնական պայման-
ներին՝ ռայոնական ժողովը յայտարարում

է, որ անընդունելի են թէ աննեկսիոնիս-
տական և թէ հակաաննեկսիոնիստական
լողունգները, եթէ նրանք չունին կոնկրետ
բովանդակութիւն: Մեր կարծիքով հակա-
դեմոկրատական է ոչ միայն պրաւած եր-
կիրների բռնի միացումը, այլև նրանց բռնի
վերադարձը հին տէրերին: Այն հարցերը,
որ նախքան պատերազմը միջազգային
բնոյթ ունէին (ինչպէս օր. Հայոց հարցը),
ինչպէս նաև այն ազգային հարցերը, որ
ծագեցին պատերազմի ընթացքում՝ պէտք
է լուծեն ազատագրւող ազգերը ինքնորոշ-
ման իրաւունքով:

ՌԱՅՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

I

Կուսակցութեան նւագագոյն ծրագիրը Հիմնադիր
Ժողովի նախընտրական պայքարում

Նկատելով՝ որ աշխատաւոր դասակարգի
յիղափոխականացումը գնալով ծաւալւում է,
որ պետական կազմը պէտք է ենթարկւի
հիմնական փոփոխութեան, և որ աշխատա-
ւորութիւնը սոցիալիստական կուսակցու-
թիւնների ղեկավարութեամբ վճռական դեր
ունի խաղալու Սահմանադիր Ժողովում՝ ուս-

յոնական ժողովը միանգամայն հնարաւոր է
համարում Սահմանադիր ժողովում առաջ
ջադրել կուսակցութեան նւազագոյն ծրագիրը
Ռուսաստանի և Անդրկովկասի վերաբերմամբ
իր բովանդակ ծաւալով թէ քաղաքական,
թէ հողային և թէ բանւորական:
Ռայոնական ժողովը հրահանգում է Արեւելեան
Բիւրօին և կուսակցական մամուլին մշակել
մեր ծրագրի մանրամասները և պատրաստել
օրէնսդրական նախագծեր Սահմանադիր
ժողովի համար և այդ աշխատանքի ընթացքում
ջանալ համաձայնութեան գալու Անդրկովկասի
միւս ազգերի և կուսակցութիւնների հետ:

II

Օրւայ պահանջները մինչև Սահմանադիր ժողովը

Որոշելով Սահմանադիր ժողովում առաջ
մղել կուսակցութեան նւազագոյն ծրագրին
ամբողջովին՝ աայոնական ժողովը հրահանգում է
ծրագրային բոլոր հարցերը դարձնել
գրաւոր և բանաւոր պրոպագանդի առարկայ:
Իսկ մինչև Սահմանադիր ժողովը
իրականացնել այն պահանջները, որ չեն
կարող սուր պայքար յարուցանել ազգերի
և հասարակութեան տարբեր խաւերի միջև:

Այդպիսի պահանջներ ռայոնական ժողովը
ճանաչում է.

1) Անդրկովկասի վարչական բաժանում-
ների փոփոխութիւնը, որն իլականացնելու
համար Արևելեան Բիւրօն և Կ. Կոմիտէները
ոչ մի ջանք չպիտի խնայեն:

2) Բանւոր դասակարգի դրութիւնը բար-
ւոքելու համար, ուր հնարաւոր է, ստեղծել
հաշտարար կամերաներ, իսկ ուր հնարաւոր
չէ, դիմել մասնակի բանակցութիւնների:

3) Գիւղացիների դրութիւնը բարւոքել
նման միջնորդ մարմինների օգնութեամբ,
իջեցնելով կալւածատիրական հողերի կա-
պալագինը և ստեղծելով գիւղացիների հա-
մար ուրիշ նպաստաւոր պայմաններ (ան-
տառներից, արօտներից, ջրերից և այլն օգ-
տրւելու համար):

4) Ընդունելով, որ հայկական շրջաննե-
րում ամենամեծ կալւածատէրը եղած է
պետութիւնը, ռայոնական ժողովը հրահան-
գում է կուսակցական մարմիններին և ըն-
կերներին՝ միջոցներ ձեռք առնել, որ այ-
սուհետև պետական հողերը (օրրօջնի ստա-
տեաները) տրւեն ոչ թէ մասնաւոր ան-
ձանց, այլ՝ միմիայն տեղական գիւղական

համայնքներին, որոնք և պիտի որոշեն այդ կարգի հողերից օգտուելու եղանակը:

5) Ի պրոցները մնալով պետական՝ պիտի ազգայնանան, վարչութեան և դասաւանդութեան տեսակէտով: Կուսակցական մարմինները և մամուլը պէտք է կոչ անեն բոլոր ուսուցիչներին և վարժուհիներին, որ հին սեփմի հեռանքով զրւած են Ռուսաստանում, վերադառնալ հայրենիք:

6) Բոլոր վարչական և դատական հիմնարկութիւնների մէջ պէտք է գործածական դարձնել տեղական լեզուները:

Իրաւաբան ընկերները և այս սկզբունքին համակրողները պէտք է աշխատեն հայրենիք կանչել Անդրկովկասից դուրս զրւած հայ իրաւաբաններին և պիտի պատրաստեն ամենակարևոր օ կնսգրքերի և կանոնագրքերի թարգմանութիւնը հայերէն:

III

Մեր ենթադրութիւնները կազմելիք ընտրական օրէնքի վերաբերմամբ

Քանի որ անյայտ է, թէ ժամանակաւոր կառավարութիւնը ինչ ձևով է կիրարկելու ընդհանուր ընտրական օրէնքն Անդրկովկասում ուայժնական ժողովը հշահանգում է Արեւելեան Իււրօին միջոցներ ձեռք առ-

ներ, որ հայ ժողովուրդը՝ վարչական բաժա-
նումների, պատերազմի ստեղծած պայման-
ների և այլ հանգամանքների շնորհիւ,
չգրկի ի իր թւին համապատասխան ներկա-
յացուցչութիւնից: Գործի անյաջող ընթաց-
քի գէպքում Բիւրօն պիտի հրաւիրէ ար-
տակարգ սայոնական ժողով, որ կորոշէ
կուսակցութեան բռնելիք դիրքը:

IV

Միջկուսակցական յարաբերութիւնները և Իաշնակ-
ցութեան նախընտրական պայքարի կազմակերպումը:

Ռայոնական ժողովը որոշեց, այս հարցի
քննութիւնն ու լուծումը յետաձգել յետա-
գայ սայոնական ժողովին, որ պիտի գո-
մարւի Սահմանադիր ժողովի հետ կապւած
այլ հարցեր վճռելու համար:

V

Ժամանակաւոր կառավարութեան կովկասեան կազ-
մակերպութիւնը: Տեղական վարչական կազմակեր-
պութիւններ: Գործադիր կոմիտէներ: Բանւորական
պատղամուտորների խորհուրդներ:

Ռայոնական ժողովը, լսելով շրջաններից
տեղեկութիւններ ժամանակաւոր վարչա-
կան օրգանների կազմութեան և գործու-
նէութեան մասին՝ հրահանգում է Արևելեան

Քիւրօին և Կ. Կոմիտէներին միջոցներ ձեռք
առնել, որ ընտրութիւնները կատարեն
այն դեմոկրատիկ հիմքերով, որ ընդունել է
գործադիր կոմիտէների Կովկասեան համա-
դուժարը, ուղղել անկանոն ընտրութիւն-
ները և ամեն տեղ ապահովել մեր կուսակ-
ցութեանը համաչափ մասնակցութիւն տե-
ղական վարչութիւնների մէջ:

VI

Կուսակցութիւնը և արհեստակցական (պրոֆեսիոնալ)
միութիւնները

Քանի որ արհեստակցական միութիւնները
ներկայումս կարող են բոլորովին լեզալ
լինել և քահի որ միջկուսակցական յարա-
բերութիւնները բանւորական շարքերում
հետզհետէ մեղմանում են՝ ռայոնական ժո-
ղովը կողմնակից է, որ արհեստակցական
միութիւնները լինին անկուսակցական: Փոք-
րամասնութեան իրաւունքներն ապահովե-
լու համար ամեն տեղ պէտք է ընդունել
տալ համեմատական (պրոպորցիոնալ) ընտ-
րութիւնների սկզբունքը: Կուսակցական
մարմինները պնդելու են այդ սկզբունքի
վրայ բոլոր միջկուսակցական յարաբերու-
թիւնների ժամանակ: Նոյն սկզբունքով

պէտք է առաջնորդել և գիւղացիական-
միութիւններ կազմելիս:

VII

Կուսակցութիւնը և կօօպերատիւները:

Ի նկատի ունենալով՝

1) Որ ներկայ տնտեսական կօօպերատիւ
կազմակերպութիւնները, այսինքն՝ սպառո-
ղական և արտադրական կօօպերատիւները
ահագին դեր ունին կատարելու պարենա-
ւորման խնդրում:

2) Որ հայկական շրջաններում ինքնա-
վար հաստատութիւնների բացակայութեան
պատճառով սպառողական աշխատաւորական
կօօպերատիւները համարեա միակ կազմա-
կերպութիւններն են, որոնք գործնականա-
պէս կարող են հայ աշխատաւորութեան
տնտեսական պէտքերին ընդ առաջ գնալ և
միջերջների բաշխումը կատարել օրինաւոր
կերպով,

և 3) որ աշխատաւորական կօօպերատիւ-
ները, հակառակ բուրժուազիայի չօրամիտ
ձգտումներին՝ վերածել նրանց ակցիոներական
շահադիտական ձեռնարկներին, այնուամե-
նայնիւ այն մնայուն հաստատութիւններն
են, որոնք հետապնդելով ոչ միայն տնտե-

սական, այլ և կուլտուրական-սոցիալական նպատակների և հետու լինելով օգտի ու մրցման սկզբունքից, սիստեմատիք պայքարի միջոցով աստիճանաբար քանդում են ժամանակակից կապիտալիստական տնտեսութեան հիմքերը և ապագայ սոցիալիստական հասարակակարգի սաղմը հանդիսանում:

— Հայ Յ. Դաշնակցութեան կովկասեան Ռայոնական ժողովը՝ խորապէս գիտակցելով կօօպերատիւների մեծ ստեղծագործական դերը հայ գիւղում և քաղաքում՝ առաջարկում է դաշնակցական մարմիններին հրահանգել ընկերներին ամեն կերպ նպաստել բանւորական և գիւղացիական կօօպերատիւների կազմակերպմանը և նրանց հետ շատ սերտ կապ պահպանել, աշխատելով կօօպերատիւները պարձնել սոցիալիստական պրօպագանդի օրգան:

Ինչ վերաբերում է վարկային ընկերութիւններին, նրանք համաձայն մեր նւազագոյն ծրագրի՝ պէտք է համարւեն առանձին պետական հիմնարկութիւններ, պիտի կից լինին սպառողական ընկերութիւններին և ենթարկւեն նրանց հսկողութեանը: Սակայն մինչ այդ համապետական ընդհանուր վարկի իրագործումը ներկայումս դաշնակցա-

կան ընկերները ամեն կերպ պիտի նպաստեն վարկային ընկերութիւնների կազմակերպմանը գաւառում. գոյութիւն ունեցող պայմանների համաձայն:

VIII

Կուսակցութեան կազմակերպական սխառեմի փոփոխման խնդիր

Ռուսաստանում յեղափոխութեան շնորհիւ վերացած տեսնելով Բաշնակցութեան կազմակերպական հին սխառեմի անհրաժեշտութիւնը՝ ռայոնական ժողովը որոշում է կուսակցութիւնը վերակազմել Կովկասում հետևեալ հիմունքներով.

1) Կուսակցութեան անդամ նկատել նրանց, որ համաձայն Բաշնակցութեան ընդհանուր ժողովների որոշման՝ ընդունում են կուսակցութեան ծրագիրը, կանոնադրութիւնը, տակտիկը և իրենց կեանքում ենթարկւում են կուսակցութեան որոշումներին: Նոր անդամներ ընդունել 3—10 դաշնակցական ընկերների երաշխաւորութեամբ և տեղական մարմնի հաւանութեամբ:

Ծան. Բանւորական շրջանից անդամ ընդունել նրանց, ովքեր չեն մեղադրւում հակաքանւորական շարժման մէջ և ներկա-

յացնում են երկու ընկերոջ երաշխաւորութիւն: Կապիտալիստական ձեռնարկների մէջ վարչական բարձր պաշտօն վարողները (կառավարիչ, դիրեկտոր, ինքը դրամատէրը և այլն) անդամ դառնալու համար պէտք է գոհացում տան ոչ միայն վերը յիշած պահանջներին, այլև պիտի ընդունեն տեղական շրջանային ժողովի կողմից:

2) Առաջին կուսակցական միաւորը համարել ամեն վայրի բոլոր դաշնակցական ընկերների ընդհանուր ժողովը, որ ընտրում է մի գործադիր մարմին քառահաս ընտրական կարգով:

3) Մեր կանոնադրութեան ապակենտրոն սիստեմը զարգացնել այնպէս, որ իւրաքանչիւր մարմին՝ ծրագրի սահմաններում տեղական գործերում դառնայ միանգամայն ինքնավար:

4) Մեր կազմակերպութիւնը սուժամապէս յարմարեցնել կովկասի վարչական բաժանումներին այնպէս, որ շրջանային ժողովները տեղի ունենան իւրաքանչիւր պետական գործադիր կոմիտէի ժողովի վայրում, իսկ կոմիտէները գտնւեն իւրաքանչիւր կոմիսարիատի վայրում:

5) Յանձնարարել Արևելեան Բիւրօին վերը յիշած սկզբունքների հիման վրայ ըստ

կարելոյն շուտով մշակել ժամանակաւոր
կազմական կանոններ և ուղարկել շրջան-
ներն ի գործադրութիւն:

6) Արևելեան Բիւրօն բացառապէս զբաղ-
ւում է կուսակցութեան կովկասեան գոր-
ծերի ղեկավարութեամբ: Հայաստանի բիւ-
րօն վարում է կուսակցութեան Թիւրքահայ
հատւածի կուսակցական կեանքը: Թիւրքա-
հայ հատւածի ռայոնական ժողովին է
Թողնում Հայաստանի բիւրօի կազմի լրա-
ցումը:

Ընդհանուր բնոյթ ունեցող ստիպողական
և բացառիկ խնդիրները (օր. Հայոց հարցի
վերաբերեալ) կարգադրում է երկու բիւրօ-
ների խառը ժողովը, եթէ անհնարին է ընդ-
հանուր ժողով գումարել:

IX

Կուսակցական մամուլ և հրատարակութիւններ

Քննելով գրաւոր պրոպագանդի խնդիրը,
ռայոնական ժողովը որոշեց.

1) Ունենալ Թիֆլիսում մի կենտրոնա-
կան կուսակցական օրաթերթ:

2) Վերսկսել «Յառաջ» հանրամատչելի
մատենաշարի հրատարակութիւնը: Յանձ-
նարարւում է Արևելեան Բիւրօին այդ նպա-

տակով կազմել մի յատուկ խմբագրական-հրատարակչական ժարմին:

3) Հրատարակել մի ամսագիր տեսական հարցերի քննութեան նւիրած:

4) Հրատարակել մի շաբաթաթերթ կուսակցութեան տեսական հայեացքները և ծրագրային կէտերը ժողովրդականացնելու նպատակով:

Այնուհետև ռայոնական ժողովը ցանկութիւն յայտնեց.

1) Հրատարակել կուսակցական մի թերթ բացառապէս նւիրած թիւրքահայ դատին և Հայաստանի կարիքների պարզաբանութեան:

2) Հրատարակել մի կենտրոնական հանրամատչելի կուսակցական թերթ բացառապէս բանւորութեան, գիւղացիութեան— ընդհանրապէս աշխատաւորութեան համար, թերթի նախաձեռնութիւնն ու հրատարակութիւնը յանձնելով մի խումբ կուսակցական ընկերների:

3) Քաջալերել գաւառական կուսակցական թերթերի հրատարակութիւնը:

X

Պարենաւորման գործ

Ռայոնական ժողովը՝ յիշեցնելով բոլոր կուսակցական մարմիններին և ընկերներին մեր գիւղացիների տնտեսական տագնապալի դրութիւնը՝ հրահանգում է ամենաեռանդուն մասնակցութիւն ունենալ պարենաւորման բոլոր մարմիններում և ձեռնարկներում, ստոյգ տեղեկութիւններ հաղորդել և առաջարկներ ուղղել Արևելեան Բիւրօին, որպէսզի նա հնարաւորութիւն ունենայ կենտրոնական պարենաւորման մարմնի գործունէութեան վրայ ազդելու:

XI

Չեմստւոյի խնդիր

Կովկասի ժամանակաւոր կոմիտէի (կոմիտարիատի) ապրիլի 12-ի յայտարարութիւնից տեղեկանալով, որ միջոցներ են ձեռք առնւում շուսափոյթ զեմստւո մտցնելու Անդրկովկասում՝ ռայոնական ժողովը միաձայն որոշեց, մասնակցել զեմստւոյական ընտրութիւններին այն դէպքում միայն, երբ նախօրօք հիմնովին փոփոխւին Անդրկովկասի արդի վարչական բաժանումները, հակառակ պարագային՝ ռայոնական ժողովը

լիազօրում է Արևելեան Բիւրօին բոյկոտի
ենթարկել զեմաստուոյական ընտրութիւնները:

XII

Ազգային համագումարի խնդիր

Քննելով Ազգային Բիւրօի հրաւիրելիք
համագումարին մասնակցելու խնդիրը՝ ուս-
յոնական ժողովը որոշեց, մասնակցել այն
դէպքում միայն, եթէ այդ համագումարը
հրաւիրւի քառանդամ ընտրական կարգով.
Ըլով չկազմել ոչ մի կուսակցութեան հետ,
բայց թեկնածուների ցանկի մէջ կարելի է
մտցնել ոչ դաշնակցական թեկնածուների
անուններ: Ազգային համագումարում մի
մնայուն գործադիր մարմին կազմելու խըն-
դիրը յանձնարարւում է որոշել համագու-
մարի դաշնակցական պատգամաւորներին և
Արևելեան Բիւրօին:

XIII

Վիրախօս շրջանների խնդիր

Լսելով վիրախօս շրջանների պատգամա-
ւորի զեկուցումը՝ ուսյոնական ժողովը յանձ-
նարարում է Թիֆլիսի Կ. Կոմիտէին կազ-
մակերպութիւններ առաջ բերել այդ շրջան-
ներում, ուղարկելով վիրախօս պրոպագան-
դիստներ:

XIV

Ուժերի մտբիւնդացիա

Ռայոնական ժողովը կոչ է անում աշխատաւորական ինտելիգենցիային և ուսանողութեան համախմբել ղիմել ղէպի ժողովուրդը և նւիրել նրա կազմակերպման գործին: Յանձնարարւում է Արևելեան Բիւրօին հրաւիրել բոլոր տրամադրելի ուժերին Թիֆլիս և Բագու, ծանօթացնել աշխատանքների եղանակին և ուղղել համապատասխան վայրերը:

-100-

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0838105

ԱԳՂ

9

1/10

ԳԻՆՆ Է 15 ԿՈՊ.